

Gemeente
Coevorden

Rapport Kunstinventarisatie

Door Daphne Jansen - 2023

Inhoud

1. Introductie	3
1.1. De opdracht en aanpak	3
1.2. Opbouw van het rapport	3
2. Methodiek.....	5
2.1. Inventarisatie.....	5
2.2. Dataverwerking	5
2.3. Extern contact.....	5
3. Studie	6
3.1. LAMO en Spectrum 5.0.....	6
4. Beleid	8
4.1. Hoe pakken andere gemeenten dit aan?	8
4.2. Waardebepaling	8
5. Advies.....	11
5.1. Wat zijn de mogelijkheden van gemeente Coevorden?	12
5.2. 1 – 2 sterren, secundair bezit	12
5.3. 3 – 5 sterren, kernbezit	13
Conclusie.....	13
Bijlage 'Museum gesprekken'	14

1. Introductie

“Kenmerkend is de verbinding.”¹

Met verbinding als kernwaarde van gemeente Coevorden is het stimuleren van onze kunst- en cultuursector essentieel. Door middel van participatie, interactie en verbeelding wordt een gemeenzaamheid gecreëerd, wat de relatie met de gemeente versterkt. De gemeente Coevorden waardeert daarom haar lokale kunst, ook binnen de eigen gemeentemuren. In de aanloop naar de nieuwe cultuurnota werd bekend dat er weinig tot geen duidelijkheid bestond over het gemeentelijke kunstbezit. In samenwerking met de cultuurambtenaren en Rijksuniversiteit Groningen (RUG) heb ik dit als project op mij genomen. Afgestudeerd met een BA kunstgeschiedenis bood deze opdracht mij de mogelijkheid om te leren hoe de culturele sector zich verhoudt in een gemeente en hoe ik mijn kennis en vaardigheden kan toepassen binnen deze context. Hierom staat het vraagstuk centraal: “Waaruit bestaat het gemeentelijk kunstbezit en wat kan hier mee gedaan worden?”.

1.1. De opdracht en aanpak

Zorgvuldigheid in het behoud van het gemeentelijk kunstbezit is belangrijk. Ons bezit bestaat onder andere uit internationale relatiegeschenken, lokale kunstenaars, plaatselijke onderwerpen en historische tijdlijnen. Kunst dat het verhaal vertelt van gemeente Coevorden. Deze werken zijn verdeeld over 3 plekken; het kantoor aan de Aleida Kramersingel, het publieke gebouw aan het Kasteel en de loods aan het Modem. In totaal telt de inventarisatie meer dan 150 werken met het overgrote deel in opslag.

Voor de inventarisatie is elk werk gefotografeerd en zijn de formele aspecten uitgebreid omschreven. Eventuele informatie over de kunstenaar of specificaties van het werk zijn tevens bijgevoegd. Alle werken hebben een waardebeoordeling gekregen relevant aan de financiële, historische en/of kunsthistorische waarde voor de gemeente. Deze waardering is samen met de cultuurambtenaren vastgesteld. Door de omvang van het document is deze als digitale bijlage bijgevoegd.

In dit rapport wordt er ingegaan op de verschillende mogelijkheden omtrent de kunstwerken. Moet er bijvoorbeeld afstand van gedaan worden of is het mogelijk deze te gebruiken voor interne doeleinden? Aan de hand van de mogelijkheden wordt er een bijpassend advies gegeven.

1.2. Opbouw van het rapport

Dit rapport bestaat uit 4 onderdelen. Allereerst wordt er uitgelegd wat de methodiek is geweest voor de inventarisatie en dit eindrapport.

¹ Gewoon doen!, Coalitieakkoord 2022 – 2026.

Na de methodiek wordt er dieper ingegaan op leidende studies en documenten omtrent kunstcollecties. Hiermee kan een breed kader worden geschept over hoe Coevorden het beste met haar kunstbezit om kan gaan. De relevantie van de Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO), Spectrum 5.0 en het cultuurbeleid (regionaal en landelijk) worden toegelicht en besproken.

Naar aanleiding van deze studies en documenten komt een uitleg over hoe deze samenhangen met de door ons vastgelegde waardebeoordeling. Deze waardebeoordeling is aangeduid met sterren, waarbij 1 ster het minst en 5 sterren het meest waardevol is. Aan de hand van deze waardebeoordeling wordt een advies voor de gemeente samengesteld. Aan elk advies zitten nuances verbonden welke dan ook expliciet benoemd worden. Voor het gemak wordt een tweedeling gemaakt met aan de ene kant de waardevolle kunst waarvan het advies is deze te behouden (kernbezit) en aan de andere kant kunst dat eventueel afgestoten kan worden (secundair bezit). Om een beter idee te geven worden afbeeldingen uit de collectie gebruikt voor referentie.

Concluderend geeft dit rapport tevens een advies voor eventuele vervolgstappen en verbeteringen.

2. Methodiek

2.1. Inventarisatie

Voor een goede inventarisatie is een foto van het werk nodig, de afmetingen en opmerkingen over de fysieke staat van een kunstwerk. Om dit te realiseren zijn eerst de werken in de gemeentegebouwen benaderd. Alle informatie dat zich bevond op en rondom het kunstwerk is hierbij genoteerd. Ten tijde van deze notering zijn de werken uit de opslag verplaatst naar het gemeentelijke pand in de Sallandsestraat voor betere bereikbaarheid. Deze zijn vervolgens op dezelfde werkwijze genoteerd.

2.2. Dataverwerking

De volgende stap was een goed overzicht. Eerst via een Excelbestand en nadertijd in een PowerPointpresentaties zijn alle werken gedocumenteerd op alfabetische volgorde. In dit bestand zijn foto's bijgevoegd. Aansluitend is er een waardebepaling met argumentatie en een stukje algemene informatie over de kunstenaar of het specifieke kunstwerk. Op deze manier is het volledige document te gebruiken voor consultatie bij musea of eventuele andere derden.

2.3. Extern contact

Verscheidene gesprekken hebben plaatsgevonden om bij te dragen aan dit rapport. Museum Collectie Brands, het Stedelijk Museum Coevorden, het Drents Museum en Museum Thijnhof zijn benaderd en hebben hun ideeën, interesses en opmerkingen doorgegeven. De gemeentebode en archivaris hebben geholpen om de hoeveelheden aan vraagtekens te verminderen en externe enthousiasten en specialisten hebben geholpen bij een waardebepaling van specifieke werken.

3. Studie

Een instelling met een kunstcollectie heeft bepaalde richtlijnen om deze collectie zo goed mogelijk te reguleren. Deze richtlijnen zijn ontstaan om ervoor te zorgen dat er geen kunstschaten zomaar verloren kunnen gaan, of dat deze door slecht onderhoud kapot gaan. Ook kan zo de kunst binnen Nederland beter gereguleerd worden. Nu zijn deze richtlijnen voornamelijk gericht op musea en cultuurinstellingen, maar ook gemeenten hebben waardevolle werken en een publieke functie waardoor ze hier ook van belang kunnen zijn. Door de processen zo goed mogelijk te volgen laat de gemeente zien zorgvuldig en professioneel met haar kunst om te gaan. Op het moment voldoet de gemeente Coevorden nog niet aan deze eigenschappen, voornamelijk omdat het grootste gedeelte van onze collectie in een opslag staat die niet geschikt is voor kunst. Vocht en temperatuurregulatie zijn essentieel, evenals de ruimte om de werken te waarborgen zonder dat ze op elkaar gestapeld liggen. Er zijn werken met kapotte lijsten, kapot glas en/of beschadigingen aan het doek als resultaat. Op deze manier kunnen potentieel kostbare werken (zowel financieel als emotioneel) gemakkelijk verloren gaan.

3.1. LAMO en Spectrum 5.0

Voor een goed collectiebeheer zijn er twee leidende online documentaties te raadplegen; Leidraad Afstoten Museale Objecten (LAMO) en Spectrum 5.0.²

De LAMO is gemaakt om het afstotingsproces efficiënt en landelijk evenredig te laten verlopen en is een verplicht onderdeel van het kwaliteitskader waaraan een museum moet voldoen om de status van geregistreerd museum te krijgen. Door middel van het opstellen van een landelijke regeling wordt het collectiemanagement ondersteund en de flexibiliteit bevorderd. Vertrouwen in de museumbranche kan zo groeien doordat zorgvuldigheid en kwaliteit overal hetzelfde gewaarborgd wordt. Ondanks dat ook de LAMO specifiek bedoeld is voor musea, zorgt het doorlopen van de stappen ervoor dat er niet gehaast besloten wordt om werken te verkopen of af te staan. Zo dragen wij als gemeente bij aan een goed Nederlands collectiebeheer.

Spectrum 5.0 is de meest recente versie van Spectrum dat in 1994 door Collections Trust Londen is gelanceerd. Het is een internationaal toegepaste standaard voor collectiemanagement en is officieel bedoeld voor de praktijk van museale documentatie en bedrijfsvoering. Echter is Spectrum toepasbaar voor elke instelling met een kunstcollectie. Het document is opgebouwd uit 21 procedures die de verschillende onderwerpen behorende tot collectiebeheer toelichten. Actieve en preventieve conservering, afstoting en uitschrijving, inventaris, en uitgaande bruikleen zijn enkele procedures die relevant kunnen zijn voor een gemeentelijk collectiebeheer. Er is een vertaling beschikbaar die informatie bevat over de voor Nederland actuele wet- en regelgeving, maar het is belangrijk om altijd juridisch na te gaan of alles klopt. Doordat Spectrum adviezen buiten de LAMO om biedt, kunnen de

² LAMO: Museum Vereniging, *Leidraad Afstoten Museale Objecten*, maart 2023, [2023_mv_lamo.pdf \(museumvereniging.nl\)](https://www.museumvereniging.nl/2023_mv_lamo.pdf)
Spectrum 5.0: Collections Trust, [Introduction to Spectrum – Collections Trust](#)

documenten samen adviseren over een zorgvuldig beleid. Goed collectiebeheer zorgt namelijk voor een blijvende waarde, overzichtelijkheid en langdurig gebruik.

4. Beleid

Tot op heden is er geen overkoepelend beleid voor gemeentelijk kunstbezit in de niet-openbare ruimte. Hierdoor heeft elke gemeente de vrijheid om dit zelf in te vullen. Gemeente Coevorden heeft een deel van haar werken opgehangen in de gemeentelijke gebouwen aan het Kasteel en de Aleida Kramersingel, maar het overgrote deel staat in een ongeschikte opslag. Coevorden is hierin geen uitzondering, bij veel gemeenten is er geen sprake van een kunstbeleid en is er weinig aandacht voor conservering.

4.1. *Hoe pakken andere gemeenten dit aan?*

Ondanks dat er geen landelijk beleid is, zijn meerdere gemeenten al wel met de eigen kunstcollectie bezig geweest. Inventarisatie, waardebepaling en afstoting zijn hierin de kernonderdelen. Hoe deze onderdelen worden uitgevoerd verschilt per gemeente. Sommige gemeenten kiezen ervoor om een gedeelte van hun collectie publiekelijk toegankelijk te maken zoals bij gemeente Alphen aan den Rijn. In samenwerking met de Reinwardt Academie is er een inventarisatie gemaakt. Deze inventarisatie dient als onderlegger voor wisselexposities in het gemeentehuis om zo de gemeentelijke kunstcollectie beter te kunnen delen met de inwoners. Ook in de gemeentegebouwen zelf is het de bedoeling dat er kunst uit de eigen collectie komt te hangen.³

Ook zijn er gemeenten die werken uit de collectie veilen. Gemeente Drimmelen heeft na de inventarisatie een online veiling geopend van bijna 200 werken. Er was geen geschikte expositieruimte beschikbaar om de werken te laten zien. Voordat deze veiling tot stand is gekomen is er volgens de gemeente goed gelet op de Erfgoedwet en de richtlijnen van de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) over kunst uit de BKR.⁴ Mochten wij werken willen veilen is het aan te raden om naast de LAMO en Spectrum ook deze documenten te raadplegen.

Uit een gemeentelijke kunstinventarisatie kunnen ook publieke producten vloeien. Gemeente Son en Breugel heeft haar kunstcollectie verzameld in het boek/catalogus Kunst Inventarisatie Project (KIP). Dit boek ligt in de hal van het gemeentehuis zodat het voor iedereen toegankelijk is.⁵

Maar wat is de beste aanpak voor de collectie van gemeente Coevorden? Om dit te beantwoorden is het belangrijk om eerst een onderscheid te maken in welke werken van waarde zijn voor de gemeente en daarna te bepalen wat deze werken voor mogelijkheden bieden.

4.2. *Waardebepaling*

³ [Inventarisatie gemeentelijke kunstcollectie - Alphens.nl](http://inventarisatie.gemeentelijkekunstcollectie.nl)

⁴ [Kunstcollectie gemeente Drimmelen in de veiling | Gemeente Drimmelen](http://kunstcollectie.gemeente-drimmelen.nl)

⁵ [Kunst van de gemeente verzameld in boek Kunst Inventarisatie Project \(onssonenbreugel.nl\)](http://kunstvandegemeenteverzameldinboekkunstinventarisatieproject.onssonenbreugel.nl)

In overleg met de cultuurambtenaren is er een waardebeoordeling gemaakt die specifiek is toegespitst op de wensen van de gemeente Coevorden. De werken staan in de bijlage 'inventarisatie' aangegeven met een sterrenwaardering. Deze waardering staat voor:

Waarde	Advies	Voorbeeld
☆	<i>Geen toegevoegde waarde. Afstoting aan te raden.</i>	

Fig. 1: Te vinden op p. 144 in de bijlage 'inventarisatie'.

Waarde	Advies	Voorbeeld
☆☆	<i>(Amateur)kunst waar weinig informatie over te vinden is, geen financiële of culturele waarde heeft en/of geen connectie met de gemeente Coevorden. Afstoting is mogelijk.</i>	

Fig. 2: Te vinden op p. 43 in de bijlage 'inventarisatie'.

Waarde	Advies	Voorbeeld
--------	--------	-----------

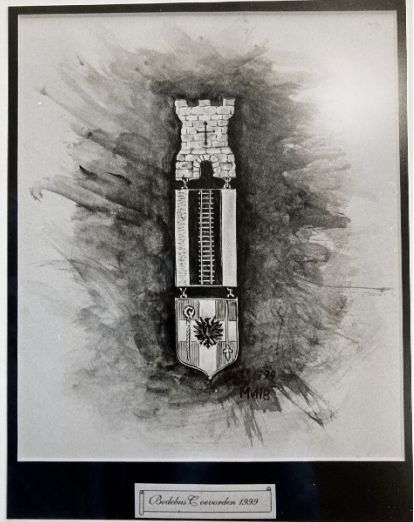
☆☆☆	Werken met een gemeentelijke connectie, waarbij de financiële waarde niet hoog hoeft te zijn. Er moet een afweging gemaakt worden of deze werken in de collectie kunnen blijven.	
-----	--	---

Fig. 3: Te vinden op p. 36 in de bijlage 'inventarisatie'.

Waarde	Advies	Voorbeeld
☆☆☆☆	Werken met financiële of (kunst)historische waarde. Afwegen of deze werken het beste tot hun recht komen bij ons of in museumbeheer. Eventuele taxatie. Een goede opslag is noodzakelijk. In bezit houden.	

Fig. 4: Te vinden op p. 10 in de bijlage 'inventarisatie'.

Waarde	Advies	Voorbeeld
--------	--------	-----------

☆☆☆☆☆

Hoge financiële of (kunst)historische waarde. Eventuele taxatie en/of onderzoeken om zoveel mogelijk informatie te verzamelen en op te slaan. Een goede opslag is noodzakelijk. Zeker in bezit houden.

Fig. 5: Te vinden op p. 84 in de bijlage 'inventarisatie'.

Aan de hand van deze waardering zijn er passende acties voor de kunstwerken. Hierdoor is de collectie in tweeën gedeeld: secundair bezit (1 – 2 sterren) en kernbezit (3 – 5 sterren).

5. Advies

5.1. Welke mogelijkheden heeft gemeente Coevorden?

Bij het beheren van een kunstcollectie zijn er meerdere stappen verbonden aan een kunstwerk, afhankelijk van het belang voor de beheerder. De eerste keus is, mits mogelijk, tentoonstellen. Voor een gemeente kan dit in kantoren of in de publieke gebouwen, lokale musea of bij speciale evenementen. Als dit niet mogelijk is moet er worden gezorgd voor een passende opslag. Temperatuur- en vochtregulatie is voor opslag gewenst, willen werken niet vergaan. Er moet genoeg ruimte zijn om alle werken afzonderlijk te herbergen, zodat er geen schade door opstapeling kan ontstaan. Deze opslag kan een gemeentelijke opslag zijn, of een museumopslag. Er zijn ook enkele werken in ons bezit die naar het gemeentearchief kunnen. Deze werken vertellen verhalen over historisch Coevorden en kunnen op deze manier behouden worden zonder ruimte in te nemen in de kunstopslag.

Naast opslag en tentoonstellen zijn er ook mogelijkheden waarbij de werken niet meer in gemeentebesit blijven, dit kan tijdelijk of permanent. Uit gesprekken met lokale musea blijkt er belangstelling voor het in bruikleen stellen van werken. Er zijn gesprekken gevoerd met museum Thijnhof, het Drents Museum, het Stedelijk Museum Coevorden en Museum Collectie Brands. Dit resulteerde alvast in een samenwerking, waarin 3 werken tijdelijk in bruikleen zijn gesteld voor een tentoonstelling in Museum Thijnhof.⁶

Het is een mogelijkheid om afstand te doen van de kunstwerken, maar dit moet met grote zorgvuldigheid gedaan worden. Er moet gekeken worden of alle werken officieel onder gemeentelijk bezit vallen, met name de werken die nog onder een verouderd huurcontract staan. Verder moet er worden nagegaan of de kunstenaars nog leven, of anders diens erfgenamen. Deze stappen zijn essentieel voordat verkoop of schenking een optie worden. Het is aan te raden om hiervoor de stappen uit de Leidraad Afstoting Museale Objecten zo goed mogelijk te volgen.

Alle bovenstaande onderdelen zijn gerelateerd aan de eerder genoemde waardebeoordeling. Secundair bezit en kernbezit bieden beiden andere mogelijkheden voor de gemeente.

5.2. 1 – 2 sterren, secundair bezit

Voor kunstwerken met één ster is het advies deze af te stoten. Deze werken zijn voornamelijk posters en/of werken waarbij de afbeelding of kunstenaar ongerelateerd is aan gemeente Coevorden. Ook zijn er abstracte werken die zijn aangekocht met het idee het gemeentehuis te decoreren. Deze werken bevatten geen informatie en hebben geen financiële of (kunst)historische waarde.

⁶ Voor uitgebreider verslag van deze gesprekken zie bijlage 'Museum gesprekken'.

Vanaf twee sterren krijgen we werken waarbij het mogelijk is om meer informatie te vinden over de kunstenaars. Deze categorie bevat werken zonder hoge financiële waarde. Sommige werken hebben een connectie tot Coevorden, zoals inzendingen voor de kunstprijs van de havendagen, maar bevatten geen verdere historische waarde voor de gemeente. Secundair bezit kan afgestoten worden volgens de richtlijnen van de LAMO. Mochten er werken zijn waarvoor wordt gekozen deze te behouden is een goede opslag gewenst.

5.3. 3 – 5 sterren, kernbezit

Het merendeel van de gemeentecollectie is kernbezit. Tot de drie sterren categorie behoren werken waarin een duidelijke verbinding te zien is met de gemeente Coevorden, maar die een lage financiële waarde hebben. Afbeeldingen van Zweeloo, Dalen en Sleen zijn hier regelmatig in terug te vinden. Er zitten werken bij die zijn geschonken voor evenementen, zoals de opening van het nieuwe gemeentehuis. In het kernbezit zijn ook werken uit het buitenland. Vanwege de internationale relaties van Coevorden is er ook kunst uit Duitsland, Polen en Belarus in de collectie te vinden.

Bij vier en vijf sterren zijn de financiële en kunsthistorische waarde ook belangrijke factoren. Hier zijn werken die een sterk verband hebben met Coevorden (internationale relaties, historische verhalen), een grote naam hebben in de kunstwereld (bijvoorbeeld Albert Neuhuys), of kunst met een hoge financiële waarde. De werken moeten goed onderhouden worden. Voor verdere richtlijnen naar actieve en preventieve conservering kan de gelijknamige procedure in Spectrum geraadpleegd worden. Het is nog steeds mogelijk om deze werken uit te geven voor bruikleen, maar door de hogere waardes is het van belang om hiervoor een goed beleid te realiseren.

Bij het kernbezit is afstoting ongewenst. Tentoonstellen is de meest gewenste optie, via bruikleen of een eigen gemeente expositie. Mocht dit niet mogelijk zijn is het advies om te investeren in een kwalitatief goede opslag in de gemeente of bij musea.

Conclusie

De gemeente Coevorden heeft nu een eerste stap gemaakt in de behandeling van het gemeentelijke kunstbezit. Doordat er nu een uitgebreide documentatie is, is het mogelijk om de kunst te laten werken in het voordeel van de gemeente. In het Convenant Cultuurbeleid van de provincie Drenthe wordt gesproken over 'ontmoeten' en het belang van de betrokkenheid en verbinding van inwoners. In de cultuurnota van de gemeente Coevorden wordt ook al gesproken over kunst in de openbare ruimte en dat inwoners zich vaak meer verbonden voelen met deze werken dan dat er in eerste instantie verwacht wordt. Kunst kan dus een hele grote rol spelen in de samenleving en verbindingen tot stand brengen. Wat is er dan mooier dan de gemeentelijke kunstwerken die de historie, connecties en de schoonheid van Coevorden laten zien ook te gebruiken om dit uit te stralen naar de inwoners of bezoekers? Een éénmalige expositie, een vaste plek bij de bezoekershal of een gezamenlijk tentoonstelling met lokale musea kan al een grote stap zijn om mensen zich meer verbonden te laten voelen met de gemeente en haar kunst.

Kijkend naar wat de gemeente zelf kan doen is er de optie om de gemeentegebouwen te gaan herindelen. Meerdere collega's hebben aangegeven al jaren naar dezelfde werken te kijken en zouden graag iets nieuws aan de muren hebben hangen. Ook kan er in de voetsporen getreden worden van gemeente Son en Breugel door een aantal werken uit de collectie uit te lichten en via een kleine catalogus beschikbaar te maken. Door deze in de welkomsthal te presenteren kan er meer betrokkenheid van de bewoners worden gegenereerd.

Ten slotte is het noodzakelijk om te gaan nadenken over een goede opslag. Het Modem is geen duurzame oplossing voor het behoud van de kwaliteit van de kunstwerken. Meerdere lijsten zijn kapot, glasplaten beschadigd en doeken gescheurd. Het Stedelijk Museum Coevorden heeft aangegeven dat een gezamenlijk depot een mogelijkheid kan zijn. Mocht dit serieus worden opgepakt, is het aan te raden om de inventarisatie te professionaliseren naar landelijke inventarisatiesystemen. Hierdoor is de kans op verlies kleiner en is het makkelijker om de werken terug te vinden. De gemeentecollectie is zo beter beschermd en kan zorgvuldiger beheerd worden.

Aan de hand van dit rapport staat er een mooie uitdaging klaar voor de gemeente Coevorden om serieus met haar kunstbezit aan de slag te gaan.

Bijlage 'Museum gesprekken'

Museum Thijnhof, 28-08-2023

- Tijdelijke bruikleen van:
 - Alfred Hafkenschied, *Bomen*
 - Alfred Hafkenschied, *Landschap bij Vreeland*
 - Gertjan Scholte-Albers, *Positief Anloo*
 - Berend Groen, *Oostervoortse diepje I*
- Verkoop of bruikleen voor langere tijd:
 - Evert Musch, *Onbekend*
 - E.H. van Dulmen Krumpelman, *Dordogne*
- Attent maken op het missen van twee schilderijen. De mummie en een drieluik met een ei en een kopje. Hier wordt nog naar gezocht.

Museum Collectie Brands, 18-07-2023

- Tijdelijke bruikleen van:
 - De staatsportretten + de stamboom
-

-
- Bert Andreae, *De onnatuurlijkheid v.d. tekenkunst*
 - Verkoop of langdurige bruikleen:
 - Rudi Seidel, *Tunesië*
 - Rudi Seidel, *Rolderstraat Assen*
 - Het museum heeft een grote collectie van werken van Janny Jalving. Hierdoor zal de waarschijnlijkheid dat onze werken worden tentoongesteld klein zijn, maar hebben ze wel de mogelijkheid aangeboden om onze werken van Jalving in opslag te nemen en te bewaren.

Het Drents Museum, 25-07-2023

- Verkoop of langdurige bruikleen (in overleg)
 - Evert Musch, *onbekend*
 - Berend Groen, *Oostervoortse Diepje I*
 - Albert Neuhuys, *Het Drents binnenhuis*
 - Het Drents museum heeft ook éénzelfde schilderij. Er wordt nog onderzocht wat de relatie van de twee werken kan zijn.

